

Integracja profilaktyki w szkołach wyższych

Iwona Niewiadomska
Mirosław Kalinowski

Badania przeprowadzone w 2004 roku na ogólnopolskiej próbie studentów¹ wskazały na potrzebę prowadzenia w środowisku akademickim działań profilaktycznych, które uczyniłyby ze szkół wyższych miejsca skutecznej polityki antynarkotykowej. Z tego powodu, z inicjatywy Pani Minister Barbary Labudy, sekretarza stanu w Kancelarii RP, w roku akademickim 2004/2005 powstała „Ogólnopolska Sieć Uczelni Wolnych od Uzależnień” (OSUWU). W październiku 2005 roku w Sieci uczestniczyło 115 szkół wyższych. Tak liczna reprezentacja środowiska akademickiego dowodzi, że władze uczelni coraz bardziej dostrzegają powagę problemu uzależnień i są skłonne solidarnie włączyć się w przeciwdziałanie temu zagrożeniu.

Na początku istnienia „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień” powstał zespół ds. opracowania standardów profilaktycznych, który tworzyli: prof. dr hab. Krystyna Gabryjelska (Uniwersytet Wrocławski), Jolanta Koczurowska (prezes „Monar”; Uniwersytet Gdański), dr Robert Porzak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). W posiedzeniach zespołu uczestniczyli także: prof. dr hab. Jerzy Woźnicki (prezes Fundacji Rektorów Polskich), Elżbieta Lipska (dyrektor Polskiej Misji Medycznej, AM w Warszawie) i dr Maria Moneta Malewska (psychoterapeutka, specjalistka w dziedzinie profilaktyki uzależnień).

Rektorzy i inni przedstawiciele środowisk akademickich, podczas specjalnego posiedzenia w Belwederze w lutym 2005 roku powołali Komitet Sterujący „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień”, składający się z reprezentantów siedmiu krajowych uczelni najbardziej zaawansowanych w działaniach profilaktycznych. W skład Komitetu wchodzi: prof. dr hab. Mirosław Kalinowski – Przewodniczący Komitetu (Katolicki Uniwersytet Lubelski), prof. dr hab. Janusz Pach, (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Witold Kosiński (Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych), prof. dr hab. Andrzej Jakubiak (Politechnika Wrocławska), insp. dr Janusz Fiebig (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie), prof. dr hab. Aleksander Araszkiewicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), prof. dr

hab. Krystyna Gabryjelska (Uniwersytet Wrocławski).

Do zadań Komitetu, z jednej strony należy koordynowanie prac nad sformulowaniem merytorycznych, finansowych i organizacyjnych standardów pracy profilaktycznej na uczelniach, a z drugiej – pomoc szkołom wyższym w inicjowaniu i prowadzeniu przedsięwzięć ograniczających problem uzależnień w lokalnych środowiskach akademickich. W wyniku powołania Sekretariatu Merytorycznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i stworzenia portalu internetowego (www.uwu.pl), pojawiła się niepowtarzalna możliwość wymiany informacji na temat rozwiązań profilaktycznych w poszczególnych ośrodkach akademickich uczestniczących w „Sieci” oraz szansa wykorzystania osiągnięć różnych szkół wyższych dla wspólnego dobra. Ze względu na istotę realizowanego projektu patronat nad działaniami „Sieci” został objęty przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich.

Założenia ogólne

W populacji studentów znajdują się osoby w różnym stopniu narażone na ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Z tego powodu działania „Sieci” zostały skierowane na realizację celów pierwszo- i drugorzędowej profilaktyki. W stosunkowo krótkim czasie udało się stworzyć reguły funkcjonowania „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od

Uzależnień”. W kwietniu 2005 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim odbyło się pierwsze spotkanie Komitetu OSUWU poświęcone inicjowaniu systemowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom w środowiskach akademickich. Uniwersytet Jagielloński przyjął odpowiedzialność za tworzenie algorytmów badawczych, dotyczących diagnozy i ewaluacji działań profilaktycznych, prowadzonych na poszczególnych uczelniach. Zadaniem Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie było wypracowanie standardów związanych ze wspieraniem rozwoju i promocji zdrowego stylu życia wśród studentów. Opracowanie systemu szkoleń dla pełnomocników ds. profilaktyki stało się zadaniem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Za współpracę z centralnymi instytucjami zajmującymi się profilaktyką – Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowym Centrum ds. AIDS i Komendą Główną Policji – odpowiedzialność przyjął Politechnika Warszawska. Przygotowanie projektu systemu finansowania projektów profilaktycznych na poszczególnych uczelniach, należało do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Natomiast zadbanie o efektywny przepływ informacji, m. in. poprzez portal „Uczelnie Wolne od Uzależnień” (www.uwu.pl), znalazło się w gestii Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych oraz Sekretariatu Merytorycznego „Sieci”, mającego siedzibę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Przyjęte standardy badawcze

W ramach „Sieci” podjęto się przeprowadzenia dwójakiego typu badań – diagnostycznych i ewaluacyjnych. W ośrodku odpowiedzialnym za procedury badawcze (Uniwersytet Jagielloński) opracowano wstępną wersję metody służącej do diagnozy profilaktycznej. Na spotkaniach osób zajmujących się profilaktyką w szkołach wyższych w Kazimierzu (czerwiec 2005 roku) i w Szczytnie (październik 2005 roku) prowadzono prace nad zmianami w proponowanej metodzie, nad sposobem realizacji badań ankietowych i opracowywaniem uzyskanych wyników badań. Badania ankietowe będą wykonane w poszczególnych ośrodkach akademickich w okresie od listopada 2005 do stycznia 2006 roku. Wyniki uzy-

skane w poszczególnych uczelniach zostaną, w celu ich opracowania, przekazane do ośrodka krakowskiego.

Standardy działań profilaktycznych

W „Sieci” podjęto się sformułowania standardów, które pomogą wzmocnić integrację, jak i zwiększyć skuteczność działań ograniczających ryzyko uzależnień w szkołach wyższych. Standardy te dotyczą:

- zakresu praw i obowiązków pełnomocnika ds. profilaktyki;
- zajęć (obligatoryjnych i fakultatywnych) mających na celu rozwój potencjału osobistego studentów;
- sposobów zagospodarowywania wolnego czasu służących promocji zdrowia w środowisku akademickim;
- treści programowych służących praktycznemu przygotowaniu do zawodu z zakresu profilaktyki uzależnień na poszczególnych typach uczelni;
- działań pomocowych dla studentów doświadczających trudności.

Zadaniem pełnomocnika ds. profilaktyki powinno być przygotowanie, koordynacja i nadzór nad uczelnianym programem profilaktycznym, a także reprezentowanie uczelni na zewnątrz w zakresie kreowania zintegrowanej profilaktyki uzależnień. Funkcja pełnomocnika jest uzasadniona efektywnością podejmowanych działań, na którą w istotny sposób wpływają m.in. celowość, kompleksowość, interdyscyplinarność i długofalowość realizowanych strategii. Na podstawie wyników uczelnianych dyskusji profilaktyków w Komitecie „Sieci” opracowano zakres praw i obowiązków pełnomocnika ds. profilaktyki.

Sformułowaniem standardów działań profilaktycznych zajmują się zespoły robocze. Ich zadaniem jest opracowanie projektów oddziaływań adekwatnych do określonego typu szkoły wyższej – humanistycznej, artystycznej, pedagogicznej, technicznej, medycznej, ekonomicznej, rolniczej, wychowania fizycznego, mundurowej czy zawodowej. Po zakończeniu prac w zespołach roboczych, zadaniem Komitetu będzie przygotowanie ostatecznej wersji standardów oraz strategii dostosowanych do poszczególnych typów uczelni. Opracowany projekt zostanie również przedstawiony do akcep-

tacji Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich.

Standardy kompetencyjne pełnomocników ds. profilaktyki

W celu zwiększania kompetencji pełnomocników ds. profilaktyki w ramach OSUWU wprowadzono dwie formy działań – spotkania i szkolenia. W czasie spotkań odbywają się dyskusje na temat aktualnych problemów dotyczących funkcjonowania „Sieci”, jak i programów realizowanych na poziomie uczelnianym. W regulaminie OSUWU dwukrotnie w ciągu roku przewidziane są walne zgromadzenia pełnomocników ds. profilaktyki. W bieżącym roku takie spotkania odbyły się w Kazimierzu i w Szczycinie. Koncentrowały się na sprawach związanych z finansowaniem uczelnianych programów profilaktycznych i zakończeniem prac nad metodą diagnozowania używania substancji psychoaktywnych oraz na pracach nad określeniem statusu formalnego pełnomocnika ds. uzależnień. Poruszono także kwestię nawiązywania kontaktów z przedstawicielami Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Krajowego Centrum ds. AIDS.

Drugą formą działań „Sieci” są szkolenia. Informacje uzyskane od uczestników spotkania w Szczycinie pozwoliły na wskazanie i opracowanie różnych typów szkoleń, którymi zainteresowani są przyszli pełnomocnicy ds. profilaktyki.

Współpraca z instytucjami centralnymi

Ważnym elementem działalności OSUWU jest współpraca z instytucjami, które w swojej działalności statutowej mają zadania związane z promocją zdrowia i przeciwdziałaniem patologiom społecznym. W maju 2005 roku w Pałacu Prezydenckim w Warszawie odbyło się spotkanie Komitetu OSUWU z osobami reprezentującymi instytucje tego typu. W obradach uczestniczyli Zastępca Komendanta Głównego Policji, Dyrektor Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Dyrektor Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Zastępca Dyrektora Krajowego Centrum ds. AIDS, Stały Przedstawiciel Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju w Polsce oraz Dyrektor Departamentu Szkol-

nictwa Wyższego MENiS. Rozmowy dotyczyły możliwości podjęcia współpracy merytorycznej, finansowej i organizacyjnej wymienionych agend z uczelniami wyższymi – zarówno na poziomie „Sieci”, jak i poszczególnych ośrodków akademickich. Na spotkaniu w Szczycinie przedstawiciele Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Krajowego Centrum ds. AIDS określili warunki konstruowania wspólnych programów profilaktycznych z poszczególnymi ośrodkami akademickimi w roku 2006. Obecnie trwają wspólne prace Komitetu i podmiotów reprezentujących instytucje centralne, dotyczące inicjowania programów skierowanych do populacji studentów.

Planowana jest kontynuacja działalności „Sieci” w kolejnych latach. Jej głównym celem będzie wprowadzanie i realizacja w szkołach wyższych sformułowanych standardów oraz przeprowadzenie badań ewaluacyjnych, które zweryfikują skuteczność podjętych strategii. Ewaluacja powinna być bardzo istotnym elementem przyszłych działań „Sieci”, ponieważ opisana inicjatywa stanowi jedynie próbę systemowych rozwiązań w zakresie kształtowania zintegrowanych działań profilaktycznych na wyższych uczelniach. Podstawowym efektem przedstawionego projektu powinno być, z jednej strony zmniejszenie liczby studentów używających substancji psychoaktywnych, a z drugiej kreowanie skutecznej polityki antynarkotykowej w Polsce, ponieważ absolwenci poszczególnych uczelni odgrywają istotną rolę opiniotwórczą i decyzyjną w społecznościach lokalnych. □

Mirosław Kalinowski jest profesorem KUL, przewodniczącym Komitetu „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień”, prorektorem KUL ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą.

Iwona Niewiadomska pracuje w Sekretariacie Merytorycznym „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień”, jest adiunktem w Katedrze Psychoprofilaktyki Społecznej w Instytucie Psychologii KUL.

¹ Badania były przeprowadzone przez Sopocką Pracownię Badań Społecznych.